

ВРНГ УСРР

● ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

156532

ЯКІСНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

МАТЕРІЯЛИ ВРНГ УСРР

ДО XII ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ЇЗДУ РАД

ХАРКІВ ● 1931

ДО XII ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ІЗДУ РАД

МАТЕРІЯЛИ ВРНГ УСРР

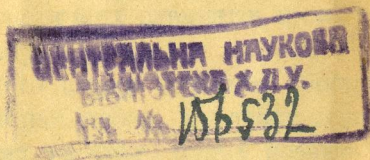
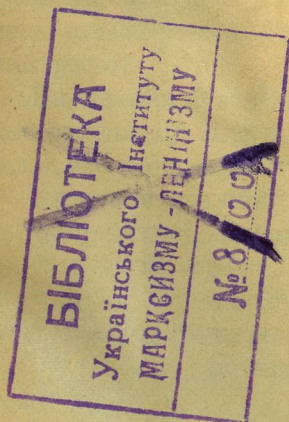
THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5TH AVENUE NEW YORK 17, N.Y.

34

ЯКІСНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТИ

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в Літопису
Українського Друку, Карт-
ковому репертуарі та інших
показниках Української Книж-
кової Палати.

ПРОМІСЛОВІСТЬ
У КРАЇНІ РІКІ
ІНШІ ЗАВДАННЯ

ЦЕЙ матеріал має низку технічних недоліків: він не досить оброблений, не повний і не настільки популяризований, щоб дійсно був приступний широкому масовому читачеві.

Проте, ми вважали за доцільне видати його до XII Всеукр. З'їзду Рад для того, щоб допомогти делегатам поповнити свій місцевий досвід і свої спостереження над роботою однієї з провідних ділянок народнього господарства—промисловості—загальним концентрованим матеріалом, глибше ознайомитись з питаннями промисловості й взяти більш активну участь в надзвичайно важливій роботі З'їзду.

Два моменти дуже яскраво виявлено цим матеріалом. Перший характеризує успішне виконання п'ятирічки, другий—наші невикористані резерви й можливості та недоліки в нашій роботі.

Виконання п'ятирічного плану, який є бойовою програмою на шляху ліквідації капіталістичних елементів міста та села, має виключно історичну вагу.

Історичне значіння п'ятирічного плану особливо зростає на фоні гострої, глибокої економічної кризи, що охопила всі капіталістичні країни. Зіставлення 5-річного плану розвитку народнього господарства СРСР, який успішно виконується, з глибокою кризою, що розлирає Європу та П.А.С.Ш., як найкраще відбиває дві протилежні системи: соціалістичну й капіталістичну.

Не треба бути освіченим економістом, досить не бути засліпленим класовою зневагою до робочої класи та трудящого селянства, щоб переконатися в явній та безумовній перевазі соціалістичної системи.

Запроєктовані п'ятирічним планом показники викликали з боку буржуазних економістів знущання. Вони писали, що

великим досягненням більшовиків буде виконання п'ятирічки в 50 років.

Минулі 2 роки показали, що намічений п'ятирічний план не вважаючи на загострену класову боротьбу, не дивлячись на шкідницьку роботу, спрямовану до зриву п'ятирічного плану, не вважаючи на неповну ліквідацію коренців й хвостів капіталізму, які впливають на якість організації нашої роботи,—ми не тільки виконали, але по низці провідних галузей народного господарства і перевиконали плани перших двох років п'ятирічки.

Робітнича класа поставила питання про виконання п'ятирічки в чотири роки, а по окремих вирішальних галузях—в три роки. Планова соціалістична система має таку перевагу, яка дала можливість перекрити шкідницьку роботу й подолати роботи окремих ланок нашого радянського й господарчого апарату.

В чому секрет, якого не можуть зрозуміти буржуазні економісти?

Секрет полягає в тому, що п'ятирічний план, в головному, відображає генеральну лінію нашої партії, що цей план—не бойова програма нашої партії на цей час, а тому й програма мільйонних робітничих та селянських трудящих мас на шляху закінчення побудови фундаменту соціалізму в нашій країні.

П'ятирічка — програма діяльності мільйонних мас, що піднесла на нечувану височінь їхню активність та творчу ініціативу.

Соцзмагання, ударні бригади, буксир і інші соціалістичні форми організації праці—чи ж бачила якась капіталістична країна щось подібне в історії свого існування? Історія не мала подібного прикладу. Це стало можливим лише в країні, що будує соціалізм.

2 П'ятирічний план дав нам можливість знищити безробіття. Він забезпечує поліпшення матеріально-культурного обслуговування трудящих мас, переозброєння робочих та селянських трудящих мас новим знаряддям праці—новою сучасною технікою.

Вживання нових складніших машин, електрифікація й тракторизація сільського господарства, спорудження Тракто-

робудів, Дніпробуду, Магнітобуду й багатьох інших десятків та сотень великих споруджень й нових виробництв йшло поруч з загальною реконструкцією всього народного господарства на нових соціалістичних засадах. Наше завдання вжити всіх заходів до того, щоб якомога скорше закінчити ці величезні спорудження, що їх намічено п'ятирічкою і що фактично перебувають в процесі побудови. Нам треба найскорше визволити змертвілий капітал в нашому будівництві з тим, щоб вжити його в соціалістичному виробництві.

Основні провідні галузі промисловости й надалі повинні залишитись в центрі уваги партії, уряду й широких робочих мас.

До них ми мусимо віднести перш за все нашу енергетичну базу, головню, мінеральне паливо й зокрема Донбас.

Ліквідація безробіття, намагання швидко знайти способи поліпшення праці у виробництві й форсованого підвищення здобичі вугілля,—поставили завдання механізації вугільного Донбасу.

Швидкий темп розвитку народного господарства вимагає повного виконання передбаченої паливної програми, вимагає більш інтенсивної підготовки й будівництва нових копалень.

Напруженість паливного балансу й утруднення, що зв'язані з ним, вимагають всемірного поширення нових видів палива: торфу, бурого вугілля й т. інш., а також найскоршої ліквідації марнотратства паливних ресурсів шляхом жорсткої й рішучої боротьби за економію палива та раціоналізацію його використання.

Паливні джерела Донбасу вимагають найскоршого переведення заходів уряду, спрямованих до забезпечення Донбасу водою й електроенергією, спрямованих до утворення постійних робітничих кадрів Донбасу.

Швидкий розвиток індустріялізації, необхідність забезпечення основними засобами виробництва машинобудівництва, залишає в центрі уваги питання виконання п'ятирічки металю.

Намічена реконструкція заводів «Сталі» і будівництво нових металургійних заводів на Україні відстає від встановлених темпів. Раціоналізаторські заходи, спрямовані до попи-

рення виробництва металю на діючих агрегатах, ще не одержали належного розвитку й практичного здійснення.

Усі ці питання повинні знайти відображення в роботах всіх партійних, господарчих й громадських організацій. Кожен пролетар повинен пам'ятати, що з розвитком металургії зв'язано індустріалізацію і оборону пролетарської батьківщини.

Матеріал, що ми його подаємо, каже не тільки про наші успіхи у виконанні п'ятирічки, а вказує також і на великі недоліки в нашій роботі, які є в основному причиною недовиконання промфінпланів 1929-30 року й окремого кварталу, а також проривів перших місяців 1-го кварталу 1931 року.

Цей матеріал вказує і на величезні резерви, які є в нашій промисловості, на величезні природні скарби і на неприпустимі втрати, які, на жаль, ще є в нашій соціалістичній промисловості. На боротьбу з цими неприпустимими втратами ми мусимо мобілізувати увагу всіх господарників, мобілізувати усі сили пролетарських організацій і широких робітничих мас.

Ми утворили ряд спеціальних науково-дослідчих інститутів й організацій. Наше завдання — організувати їх працю так, щоб вони були знаряддям в руках пролетаріату для опанування світової техніки.

Наше завдання, як вказав тов. Сталін, завоювати техніку й стати дійсними господарями нашої промисловости.

Всі ці завдання можна виконати лише в непримиримій класовій боротьбі з правими й «лівими» опортуністичними елементами й опортуністичними проявами на практиці й через рішуче поліпшення методів нашої роботи по всіх ланках соціалістичної промисловости.

Президія ВРНГ УСРР.

«Револуція зробила те, що протягом кількох місяців Росія по своєму **політичному** устрою наздогнала передові країни.

Але цього замало. Війна неможлива, вона ставить питання з нещадною різкістю: або загинути, або наздогнати передові країни та перегнати їх також економічно.

Це можливо, бо перед нами лежить готовий досвід великої кількості передових країн, готові наслідки техніки і культури...

Загинути, або на всіх шарах полінути наперед. Так поставила питання історія».

(Ленін. Твори, т. XVI, ч. 2).

«Ми відстали від передових країн на 50—100 років. Ми повинні пройти цю віддаль за 10 років. Або ми це зробимо, або нас вімнуть».

(Сталін. З промови на конфер. робітників промисловості).

ОСНОВНІ ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ ПРОМИСЛОВІСТЮ П'ЯТИРІЧНОГО ПЛЯНУ.

«Ясно, що питання «хто кого», питання про те, чи соціалізм переможе капіталістичні елементи в промисловості, чи вони переборять соціалізм—вже розв'язане в основному на користь соціалістичних форм промисловості, розв'язано остаточно і безвороття».

(Сталін. З промови на XVI з'їзді ВКП(б)).

Загальні настановлення.

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'їзд Рад у відповідності з генеральною лінією партії поставив перед промисловістю УСРР завдання дальшого посилення темпів індустріялізації народного господарства з метою максимального прискорення процесу соціалістичного будівництва й звільнення країни від чужоземної економічної залежності. Настановлення п'ятирічного плану на форсований розвиток чорної металургії, паливної, машинобудівельної й хемічної промисловості, а також будматеріалів, одержали в оперативних планах промисловості за останні роки дальший розвиток. Ворожість капіталістичного оточення, що все більш наростає, та загострення класової боротьби в середині Союзу і поза межами його вимагали посилення темпів індустріялізації народного господарства, з якою зв'язано посилення обороноспроможности Радянського Союзу і прискорення темпів соціалістичного будівництва.

В той же час, реконструкція сільськ. господ. на базі суцільної колективізації й знищення куркуля, як класи, настрійно вимагало максимального пристосування сільсько-господарського машинобудівництва до нових потреб сільського

господ.—посилення виробництв с.-госп. реманенту, механічної тяги, шляхом реконструкції існуючих заводів і побудовання нових, зокрема, велетня Тракторобуду в Харкові, заводу комбайнів в Запоріжжі. Все це мало на меті, одночасно з поліпшенням праці селянства в колективних господарствах, забезпечити йому максимум продуктивності, піднісши с.-господарство, що реконструюється на соціалістичних засадах, на вищу технічну базу. З цією-ж метою було поставлено перед хемічною промисловістю завдання всемірного розвитку виробництва, мінеральних утвоень і засобів боротьби з шкідниками у сільському господарстві.

Одночасно з завданням індустріялізації народного господарства перед промисловістю, що вироблює речі споживання, було поставлено завдання всемірного задоволення матеріальних та культурних потреб працюючих мас.

Все це вимагало таких темпів розвитку народного господарства і, в першу чергу, соціалістичної промисловости, щоб дійсно в найкоротшій історичний термін не тільки «наздогнати, але й перегнати в техніко-економічному відношенні найбільш передові капіталістичні держави». Ось чому основна увага Партії й Уряду приділялась в першу чергу важкій промисловости, щоб тут утворити міцну технічну базу для реконструкції всього народного господарства на ґрунті найновіших досягнень світової техніки.

Політика розміщення капіталовкладень в народне господарство мало сприяти здійсненню поставлених 5-тирічними планами завдань.

Основну масу капіталовкладень було спрямовано до промисловости й, в першу чергу, до важкої промисловости: в 28-29 р. з загальної суми капіталовкладень в 483 міл. крб. (не враховуючи електробудівництва), до промисловости, що вироблює засоби виробництва направлено 399 міл., а в 29-30 р. відповідно 601 міл. крб. із загальної суми 689 міл. крб.

Крім того, в електробудівництво за останні 2 роки вкладено 230 міл. крб., передбачених п'ятирічкою, що одно-замість 190 міл. крб. передбачених п'ятирічкою, що одно-часно з форсуванням великих об'єктів електробудівництва.

як Дніпрельстан, Зуєвка, Штерівка, Донсода і т. інш. ще не введених повністю до експлуатації, забезпечило збільшення потужності електростанцій на Україні майже вдвічі: з 380 тис. квіт. 27-28 р. до 700 т. квіт.—29-30 р. (в тому числі промислових станцій—з 270 тис. квіт. до 380 тис. квіт.), а споживання електроенергії промисловістю України з 930 міл. квіт. год. до 1600 міл. квіт. год. Все це збільшило електроозброєність робітника промисловості з 1412 квіт. год. 27-28 р. до 2000 квіт. год. в 29-30 р., тобто на 43% при максимальній електроозброєності робітника металургійної промисловості, де вона досягла в 29-30 р. (за попередніми даними) 5240 квіт. год., тоді як в кам'яновугільній промисловості вона складає лише 1980 квіт. год.

Фактичні підсумки виконання 5-тирічки.

Всі внутрішні й зовнішні обставини вимагали прискорення темпу соціалістичного будівництва. З цією метою промисловості були надані на 28-29-30 р. та на окремий квартал дуже високі темпи розвитку, щоб навіть значно перевищили сміливі проєктовки п'ятирічки, так в галузі кількісних завдань, як і в галузі якісних.

Випуск продукції повинен був збільшитись в 28-29 р. по всій українській промисловості (без цукрової) на 20,0%, а в 29-30 р. на цілих 44,0%; продукційність праці запроєктовано підвищити в відповідних роках на 12,1% і 24,0%; зменшення собівартості на 7,1% і 11,0%; в той же час вжито рішучих заходів щодо поліпшення якості продукції.

В окремому кварталі промисловість повинна була дати дальше інтенсивне розгортання.

Випуск продукції (без цукрової промисловості) мав збільшитись на 46,5% проти 4 кварталу 29-30 р., зокрема промисловість групи «А» на 52,5%, а група «Б» на 19,8%; собівартість продукції мала знизитись проти пересічного рівня 29-30 р. на 6,5%; продукційність праці мала збільшитись по республіканській та місцевій промисловості на 19,2%.

Підсумки роботи промисловості свідчать про величезні досягнення в галузі індустріалізації народного господарства і соціалістичного будівництва. «Другий рік п'ятирічки—рік

Виконання п'ятирічного плану по випуску валової продукції

	Фактичний випуск		
	28-29	29-30	Усього за 2 роки
Вся промисловість України	2623,4	3318,8	5942,2
„ „ (без цукров)	2133,2	2938,7	5071,9
В т. ч. група „А“	1616,3	2182,5	3798,8
Група „Б“	1007,1	1136,3	2143,4
Група „Б“ без цукров.	516,9	756,2	1273,1

величезних досягнень соціалістичної індустрії»—так характеризує підсумки цього року ЦК Партії в своїй вересневій відозві. Дійсно, після значного розгортання виробництва в 28-29 р., що досягла 21% зросту, порівнюючи з 27-28 р., загальний випуск гуртової продукції промисловости України з сезонами виробництвами дав в 29-30 р. дальший зріст в порівненні з 28-29 р. на 26,7% та склав в абсолютному виразі 3.319 міл. карб. в незмінних цінах 26-27 р. Промисловість, що вироблює засоби виробництва, збільшила випуск валової продукції на 35%. Без харчосмакової промисловости, що дала по лінії цукрової промисловости значне зменшення випуску продукції в зв'язку з неврожаєм цукрових буряків в 29 р. і незадовільною організацією збирання їх, випуск гуртової продукції склав 2938,7 міл. карб. і досяг ще більшого зросту в 38,0%, а по республіканській і місцевій промисловості навіть 60%.

Промисловість України в другому році п'ятирічки залишила далеко позаду до-
 військовий рівень виробництва, перевищив-
 ши його більш ніж вдвічі. Залишені також по-
 заду проектування п'ятирічки, що здавалися нереальними та навіть фантастичними не тільки чужоземним капіталістам і їхнім ідеологам, але і правій опозиції, що втратила віру в революційно-творчі сили робітничої класу, яка пододала своїм виробничим ентузіазмом неминучі на шляху велетенського зросту труднощі.

за перші 2 роки (в млн. крб. за пересічними цінами 26-27 р.)

Темпи за п'ятирічкою		Фактичні темпи		Виконання п'ятирічного плану		
28-29	29-30	28-29	29-30	28-29	29-30	Усього за 2 роки
117	126	121	127	105,0	105,2	107,1
121	124	126	138	106,0	118,5	113,1
119	123	123	135	105,0	116,7	111,4
114	132	118	113	105,0	89,9	96,0
126	129	138	146	111,1	126,1	119,8

В цілому до промисловості проєктування—перших двох років п'ятирічки перевищено в цілому виразі на 7,1%, а без цукрової промисловості, що значно знизила виробництво по зазначених вище причинах, на 13,1%.

І в середині промисловості проєктування п'ятирічки перевищено майже по всіх провідних галузях і в індустріалізації народного господарства.

	Один облік	1929-30 р.		
		За п'ятирічку	Фактично	% виконання
Вугіль	т. тони	35322,0	36178,0	102,5
Кокус	"	5270,0	5409,0	102,8
Руда (залізна) . . .	"	6080,0	7574,0	125,5
Чавун	"	3360,0	3563,0	106,0
Сталь	"	2751,0	3013,0	109,0
Вальцювання . . .	"	2220,0	2502,0	113,0
Заг. машинобудівн.	млн. крб.	208,3	316,2	151,0
С.-г.	"	171,0	210,3	123,0
Будівельні матеріали	"	153,0	183,6	120,0

Ще в більших розмірах перевищені проєктовки п'ятирічки по низці галузей **легкої індустрії**, зокрема по шкіряно-вауттєвій 45%, одягу та туалету на 60%, текстилю на 12%

порцеляно-фаянсовій галузі на 31%, паперовій на 36% і поліграфічній на 66%. Тільки по цукровій промисловості в зв'язку з вказаними причинами, завдання п'ятирічки виконано на 57%.

В окремому кварталі промисловість виявила дальші здвиги. Загальний випуск продукції по промисловості ВРНГ збільшився на 14%, порівнюючи з 4 кварталом 29-30 р. і на 30% порівнюючи з 1 кварталом 29-30 р.

Зокрема по Союзній промисловості темп зросту проти першого кварталу 29-30 р. склав 24,1%, по республ. промисл. 41,3% і по місц. 54,0%.

Всі основні галузі в окремому кварталі продовжували підвищувати своє виробництво.

	% зросту			% зросту	
	проти IV кв.	проти I кв.		проти IV кв.	проти I кв.
Вугіль	39,0	10,5	Вальцювання	6,0	12,0
в т. ч. механіз. здоб.	62,0	83,0	Хемічна промисл.	10,0	32,0
Руда	2,0	32,9	Загальне машино-будів.	21,0	69,0
Чавун	1,0	5,0	С. г. маш. буд.	—	35,0
Сталь	7,0	8,5			

Одночасно з таким значним кількісним розгортанням виробництва соціалістична промисловість помітно просунулась наперед і в галузі якісних досягнень: продукційність праці по випуску у ціннісному виразі на 1 роб. збільшилась за період 29-30 р. та окремий квартал на 21,2% проти 28-29 р.

Зріст промисловості проходив у супроводі збільшення кількості робітників і цілковитої ліквідації індустріального безробіття.

Кількість робітників за 28-29 і 29-30 зросла на 132,6 т. чел. Зокрема за 29-30 р. кількість робітників тільки по одній промисловості, що планується системою ВРНГ, збільшилися проти 28-29 року по стану на 1 жовтня 30 р. на 87,6 тис. та за окремий квартал з I-X до I-I-31 р. ще на 42,7 тис. чол. (без будівельних і сезонних робітників).

Поряд зі зміцненням промисловості шляхом збільшення робили провадився перехід її на нові соціалістичні методи роботи—безперервне виробництво, 7-мигодинний робочий день та соціалістичне змагання—що дали змогу краще використати

так виробниче устаткування і робочий час, як і ініціативу робочих мас.

7-мигодинний робочий день, що має метою поліпшення побутових умов робітника. та надання йому більших можливостей щодо культурного зросту його, за 2 роки п'ятирічки та окремий квартал охопив вже на 1-І—31 р. 60,4 % робітників, що підсилює можливість закінчити перехід на 7 годин у 31 р.

Безперервне виробництво при скороченому тижні для робітника, що дає змогу при сприятливих умовах поглиблення часу використання виробничого устаткування, охопило за рік та окремий квартал 70 % робітн. при 2-хрічному плані переведу.

Поруч зі скороченням робітничого дня, переходом на п'ятиденний тиждень, які вже самі собою значно поліпшують так умови праці на виробництві, як і на позавиробництвом, слід зазначити, що промисловість щороку вкладає значні кошти на поліпшення умов праці—техніку безпеки, охорону праці та санітарно-гігієнічне оздоровлення виробництва. Так по всій українській промисловості за 28-29 рік витрачено на цю мету 17 міл. крб.; 29-30 р. за пляном дає значне збільшення цих витрат в промисловості до 25 міл. крб.; 31 р. промисловість накреслює здійснення робіт з охорони праці на суму порядку 40 міл. крб. Основний напрямок витрати цих коштів іде по лінії техніки безпеки. Так по важкій індустрії 65 % всіх витрат припадає на підприємства, які скеровані на зменшення виробничої небезпеки. Таким чином все більш чітко виявляється картина різної відзнаки двох соціальних систем, що ведуть жорстоку боротьбу: соціалістичної і капіталістичної; неухильний зріст виробництва на базі значних капітальних вкладань та соціалістичної раціоналізації, що супроводиться збільшенням кількості зайнятих у промисловості робітників, повною ліквідацією безробіття, скороченням робочого дня і збільшенням зарплатні,—на одному боці, і безконечні гострі кризи, що супроводяться збільшенням експлуатації робітничої класи, збільшенням безробіття і зниженням зарплатні на другому боці. Нечувані темпи розвитку соціалістичної промисловості були наслідком послідовного лєнінського керівництва ЦК нашої партії й Уряду, нещадної боротьби з різними ухилами від лєнінської лінії, максимального використання усіх

переваг плянвої системи нашого народного господарства та величезного піднесення трудового ентузіазму робітничої класи.

Усе це забезпечило:

1. Поступове технічне переозброєння промисловості в наслідок значних капіталовкладень на базі технічної реконструкції основного капітала і вводу в експлуатацію нових виробничих одиниць та значних реконструктивних робіт. В наслідок цього енергоозброєність робітників в українській промисловості зросла з 23-24 року до 29-30 р. майже в 5 разів, не вважаючи на значний зріст кількості робітників зайнятих в промисловості.

2. Перевод більш $\frac{3}{4}$ промисловості на безперервний тиждень.

3. Дальший розвиток соціалістичного змагання і ударництва, що охопили найширші робітничі маси і активну частину інженерно-технічного персоналу, низку нових форм активності і виробничої ініціативи робітничої класи: «сєвєзні бригади, громадський буксир, громадські заслони проти плинності і зустрічний промфінплян в низці підприємств.

Проте, не дивлячись на такі кількісні і якісні досягнення, промисловість не виконала плянів 29-30 р. і окремого кварталу повністю. В цілому промисловість (без тих підприємств, що відійшли до Наркомторгівлі), не виконала завдань промфінплану 29-30 р. по випуску продукції на 3%. Республіканська і місцева промисловість виконали завдання повністю, а союзна не довиконала його на 6%.

Плян окремого кварталу промисловість недовиконала на 22,3%, у тому числі союзна промисловість на 24,7%, республіканська на 18,1% і місцева на 19%.

14 Невиконані також завдання в галузі продукційности праці і собівартости: **продукційність праці** підвищилась у 29-30 р. на 19,5% при річному завданні в 24%, себ-то виконано—93,1% пляну. Республіканська і місцева промисловість дали більш задовільний показчик 97,6%, а союзна лише 91,6%. В окремому кварталі плян продукційности праці виконано по затаально-союзній промисловості на 78,2%, по республіканській на 83,3%.

Собівартість при завданні на 29-30 рік в 10,7% знижено по союзній промисловості на 5%, по республіканській та місцевій (без харчо-смакової промисловості, що відійшла до НКТ) на 10,7%, при річному завданні 11,7%.

Значно гірші показники зниження собівартості продукції в окремому кварталі, де союзна промисловість замість запроєктованого зниження на 6,4% навіть підвищила її на 3,5%. Республіканська знизилася лише на 1,6% проти плану 6,4%, і місцева відповідно на 4,0%, проти 6,7%. Невиконання центрального завдання промпляну, що йому, за директивою Партії, мали підпорядкуватись усі останні, пояснюється в значній мірі незадовільною роботою найбільших союзних трестів. Зокрема Вугілля при завданні в окремому кварталі 6,1%, підвищила собівартість на 10,5% і Сталь—замість 6,75% підвищила на 3,4%.

В галузі капітального будівництва утворились теж значні прориви. По союзній промисловості план капітальних робіт виконано лише на 73,0%, а по республіканській на 76%. В окремому кварталі план капітального будівництва виконано по союзній промисловості (за попередніми даними) на 70% і по республіканській на 80%. Недовиконання дали усі галузі промисловості. Воно досягає особливо великих розмірів в металургійній, залізорудній і кокусовій промисловості, а в республіканській групі — в промисловості будматеріалів. Причинами такого незадовільного перебігу капбудівництва з'явилися млява підготовка будорганізацій до будівельного сезону, мляве розгортання проєктування, яке зовсім не відповідало масштабів будівництва, кепська організація відводу площ для будівництва, кволе переведення механізації будівельних робіт, дефіцит низки будматеріалів, дефекти в організації їхнього розподілу і використання, кволе використання місцевих будматеріалів, нестача робочої сили і велика плінчість її, частково на ґрунті хиб і недоліків продовольчого і виробничого постачання, непередбачуваність необхідних житлових умов. Ще повільнішим темпом вводилися до експлуатації нові капітальні роботи.

Хоча і з запізненням проти плану, але до експлуатації

минулого року передано цілу низку нових заводів та агрегатів.
а саме:

В кам'яно-вугільній промисловості:

Здано до експлуатації шахти ДПУ, «Новая» і № 29.
Почато експлуатацію шахти «Американка».

В залізо-рудній галузі:

Здано до експлуатації нову електричну станцію в Кривому Розі.

В металургійній галузі:

Введено до експлуатації нові домни: № 5 на заводі ім. Рикова; № 3 на заводі ім. Рикова; № 4 на заводі ім. Томського.
Новий завод рур в Маріуполі.

Введено до експлуатації нові мартеновські печі № 4 на Краматорському зав. і № 5 на зав. ім. Томського, новий прогоничний зав. в Дружковці, в листопаді новий цинковий зав. в Константинівці.

В хемічній галузі:

Здано до експлуатації новий суперфосфатний зав. в Константинівці, нові кокусові установки, новий азотний завод і інші.

В галузі будівельних матеріалів:

Новий динасовий зав. в Часов-Ярі, новий азбо-шиферний зав. в Краматоровці, 12 нових цегельних заводів з виробничою міцністю до 150 міл. цегли.

В шкіряно-взуттєвій галузі:

Здано до експлуатації: нова взуттєва ф-ка в Києві, новий зав. чинбових у Василькові, каруковий зав. в Одесі.

В текстильній галузі:

Нова сукняна ф-ка в Кременчузі, нова панчошна ф-ка в Полтаві.

В харчо-смаковій галузі:

Нова цукроварня в Лохвиці, у Веселому Подолі, консервні ф-ки в Києві, в Одесі, макаронова ф-ка і зав. рибного борошна в Одесі.

Уряд СРСР відокремив 29 об'єктів, з них 11 на Україні, що їх треба особливо підтримувати та взяти під виключне спостереження, щоб закінчити в точно встановлені терміни: Дніпробуд, Дніпросталь, Алумінієвий завод, зав. ім. Дзержинського, зав. ім. Томського, зав. Маріупільський, зав. Краматорський, Луганський, Тракторний в Харкові, Донбасводбуд, Зуївська електростанція.

З усіх завдань, що їх було поставлено перед промисловістю так п'ятирічним пляном, як і оперативними плянами, найгірше виконано завдання **по поліпшенню якості продукції**. Не зважаючи на категоричні директиви партії і постанови Уряду в цій галузі не тільки не досягнуто будь якого зрушення, але по низці галузів спостерігається пряме погіршення якості продукції. Таке погіршення мало місце по вугіллю, кокусу, металю, с.-г. машинах, взуттю.

Промисловість ще не охопила повністю організаційно і технічно цього завдання: вона не використала для цього навіть наявні можливості; робітничі маси і виробничі наради серйозно не було притягнуто до поліпшення якості продукції; науково-технічні інститути не використано й багатьом з них навіть не поставлено по цій лінії відповідного зв'язку.

Технічний контроль за якістю продукції поставлено в переважній більшості підприємств незадовільно; увагу адміністрації і технічного керівництва зосереджувалось в першу чергу на виконанні завдань по випуску продукції і в другу чергу на завданні по зниженню собівартості.

Якість продукції відсувалася, отже, на задній плян. Господарники недовраховували народньо-господарчого значіння завдання поліпшення якості продукції.

В наслідок недовиконання промфінпляну утворилася значна заборгованість. Зокрема, в окремому кварталі вона досягає: по вугіллю—6 м. тн., по кокусу—71,6 т. тн., по залізній руді—207 т. тн., по чавуну—139,4 т. тн., по сталі—146 т. тн., по загальному машинобудівництву 35,7 м. кр., с.-г. машинобудівництву на 23,3 м. кр., по суперфосфату—32,9 т. тн., по шамоту—8,6 т. тн.

Недовиконання завдання по собівартості призвело до значного недонагромадження коштів промисловости, яка скла-

дав лише за окремий квартал в цілому по всій промисловості — 52 міл. карб. З цього перевитрати найбільша частина — 35 міл. карб. припадає на союзну промисловість, а недобір по республіканській і місцевій промисловості складає біля 17 міл. карб.

Тільки небагато об'єднань і трестів виконали цілком свої виробничі завдання: 1929-30 р. з союзних ПРТ по залізній руді і трест гірно-заводського устаткування, в тому числі і Краматорський завод. З республіканських: Шкіроб'єднання, Шклопорцеляноб'єднання, Папіроб'єднання, Поліграф і Швей-об'єднання і Одеський зав. «Пробізол».

Не виконали своїх завдань ні кількісних, ні якісних: Вугілля, Коксобензол, Сталь, УТСМ, Укрхемтрест, Хемз, ХПЗ, ЛПЗ, Машхемтрест, Укрмето, Укрвогцемпром, Укрбудмат-об'єднання. Текст. об'єд. та Торф. об'єднання.

В кожному об'єднанні є підприємства, які завдяки чіткій організації виробництва повністю виконали свій план, що свідчить про реальність промплану особливого кварталу.

Вирішальними причинами невиконання промплану, при всій його реальності, з'являються осередпромилові причини. переважно організаційно-технічного порядку.

1. Промисловість своєчасно не підготувалася до поширених завдань 20-30 року і окремого кварталу, повторивши в цьому відношенні колосальну помилку 28-29 року, і через це вона примушена була провадити всю організаційно-технічну роботу «на ходу» в самому процесі виконання завдань.

Незадовільне організаційно-технічне і профспілкове керівництво не забезпечило належної участі широких робочих мас в проробці промплану і своєчасному доведенні конкретних завдань промплану до цехів, агрегатів, варстатів і робочих місць.

2. На протязі року мало місце систематичне запізнєння зі вводом до експлуатації нових об'єктів капітального будівництва, що в окремих підприємствах приводило до перенапруження старого діючого капіталу, до частих аварій і позапланових ремонтів, особливо у важкій індустрії, де вплив основного капіталу особливо великий. Використання основного

капіталу, догляд за ним і підтримка його в робочому стані зовсім не відповідали вимогам промпляну.

3. Технічне плянування і загальне технічне керівництво якісно не відповідали високим завданням промпляну. На протязі року мали місце досить серйозні недоліки, в наслідок чого сталась низка виробничих неповязок загально-заводського і міжцехового характеру, що приводили до перебоїв, прямих простоїв і загального зниження темпу роботи виробничого апарату підприємств.

Технічне нормування робсили і використання сировини поставлено цілком незадовільно, в переважній більшості підприємств, Цеховий бюджет, єдиноначальство і боротьба з багаточисленними втратами на виробництві не мали в 29-30-му році належного розвитку і не зустріли з боку господарників належної уваги. Господарники недовраховали значіння, яке всьому цьому надавалось партією та Урядом, в системі міроприємств, які повинні були забезпечити виконання завдань промпляну 29-30 р., в окремому кварт.

В зв'язку з цими величезними дефектами в організації виробництва **соціалістичне змагання і ударництво** не розгорнулись в 29-30 році і окремому кварталі і повному обсязі і якісно не дали повного виробничого ефекту. Між тим, саме в соціалістичному змаганні і ударництві XVI Партз'їзд рекомендував «передусім шукати основне джерело для подолання труднощів виконання п'ятирічки і для прискорення темпів будівництва соціалізму».

4. Виробнича взаємозалежність між окремими галузями промисловости, особливо кам'яновугільною, коксобензольною, металургійною і металеобробчою, обумовила напружений стан з паливом в Коксобензольній і металургійній промисловості і з металом в метало-промисловості. Зменшеного пляну постачання металю виконано в 29-30 році: по чавуну на 92,6%, що складає лише 81,9% потреби, по гатунковому залізу—на 93,3%, або 80,4% потреби, по листовому залізу на 90% або 72,4% потреби, балках та швелерах на 82,0% і 82,0% потреби.

В той же час і сама промисловість не вжила достатніх заходів до послаблення цього напруження по лінії витрат палива і металю, яке значно перевищило плянові норми.

5. В зв'язку з неоднаковим рівнем зарплатні і нерівномірністю робітничого постачання по окремих районах в промисловості ще збільшилась плинність робсили, негативно відбиваючись на всіх ланках виробничого життя, розхитуючи дисципліну, змінюючи склад бригад, зменшуючи кваліфікацію робітничого складу та ефективність соцзмагання.

Проте, не дивлячись на значність її розмірів і глибокого негативного впрост дезорганізуючого впливу на виробництво, це явище не зустріло до вересневої відозви ЦК Партії противодії ні з боку господарників, ні з боку профорганізацій.

Контрольні числа на 1931 р.

Контрольні числа 1931 року по промисловості України побудовані на базі директив XVI З'їзду ВКП(б) і XI З'їзду КП(б)У, які спрямовані, в основному на:

а) дальше форсування розвитку важкої індустрії й одночасне посилення росту легкої промисловості;

б) закріплення величезних успіхів колективізації, досягнутих у переламному 1929-30 року, дальше поширення колгоспного й радгоспного будівництва та соціалістичної перебудови сільського господарства.

в) підсилення обороноздатности країни рад.

Відповідно до зазначених основних настановлень Партії та виходячи з абсолютної необхідности здійснити гасло, що виникло за ініціативою широких робітничих мас щодо виконання п'ятирічки в чотири роки—контрольні числа української промисловості, що плянується ВРНГ, накреслюють величезне просування вперед так по випуску продукції, як і по капіталовкладаннях, а також і по всіх інших показниках, які повинні забезпечити виконання програму.

20

Темп зросту продукції в 1931 році проти 1930 року намічено в 57 відсотків. В абсолютному виразі це складає випуск продукції на 4655,5 млн. крб. (за цінами 26-27 р.).

Коли порівняти абсолютну суму вартости продукції за капітальними цифрами 1931 року з тими накресленнями, що передбачалися за п'ятирічкою на цей же період (2900,1 млн. карб.) виходить, що в цьому році ми переганяємо третій рік п'ятирічки на 60,5%.

Такий нечуваний в історії капіталістичного розвитку темп зросту продукції—при якому за один рік ми повинні будемо збільшити випуск продукції більш, ніж на половину проти минулого року,—ще раз переконує в тому, наскільки безпідставні були теорії троцькизму про загасаючі темпи,—контрреволюційні по суті правоопортуністичні ухили, що виявилися у невір'ї в ті невичерпні та нерозкриті резерви, які криє в собі сама природа плянового соціалістичного господарства країни.

Перший же рік п'ятирічки — 1928-29 р. — виявив можливість підсилення та більш раціонального використання основного капіталу за рахунок безперервного виробничого тижня, сьомогодинного робочого дня та запровадження багачкозмінности. Ці фактори було значно поглиблено та поширено протягом 1930 року.

Бурхливий зріст ентузіязму робітничої класи, його вольова спрямованість до виконання п'ятирічки в чотири роки, що виявилася в широкому рухові соцзмагання та ударництва, який охопив широченні ланки робітництва, стали за величезне джерело до підвищення продукційности праці.

Нарешті слід відмітити, що протягом перших двох років виявилися більші можливості щодо розміру вкладань на капітальні роботи промисловости—ніж то передбачалося за п'ятирічним пляном, що в значній мірі збільшило пропускну спроможність нашого основного капіталу.

Ось ті основні фактори, що дали можливість промисловості значно вийти з меж тих проєктувань, що намічалися за п'ятирічним пляном та склали величезні предпосилки до дальшого бурхливого росту продукції.

В зрості продукції в 1931 році відбулися настановлення Партії щодо підсилення розвитку важкої промисловости, як бази до індустріалізації нашої країни та досягнення повної економічної незалежности.

З запроєктованої загальної суми випуску продукції по УСРР в 1931 році на 4655,5 млн. карб. промисловість, група «А» (важка промисловість) повинна випустити продукції на 3836 млн. крб., групи «Б»—на 818,9 млн. крб. Зріст продукції по групі «А» проти 1930 р. складає 63%, по групі «Б»—35%.

Промисловість союзного значіння, що розташована на території УСРР, повинна випустити продукції на 3161 млн. крб., республіканська та місцева промисловість—на 1313 млн. крб.

Значіння виробничого програму, що накреслено українською промисловістю на 1931 рік, особливо відзначається, коли урахувати питому вагу продукції, що повинні випустити окремі провідні галузі промисловості.

Українська промисловість має здобути 49,5 млн. тонн вугілля, що складає 57,7% всієї здобичі по Союзу; здобути 11,3 млн. тонн руди, себ-то відповідно—70,3%; витопити 4,97 млн. тонн чавуну—62,3%; випустити 672 тис. тонн сульфату—60,2%; виготовити — 5800 тракторів, 60.000 сівалок тракторних, 8000 комбайнів й т. д.

Цілком самостійну та визначну роль в постачанні капітального будівництва, що намічається на терені УСРР на 1931 рік—будівельними матеріялами відобрає республіканська та місцева промисловість. Випуск 5.48 млн. бочок цементу, 473,5 тис. тонн шамоту і динасу (в основному для будівництва металургійних заводів), 2714 млн. штук цегли (з ракушечником), 498 тис. скриньок шкля віконного—ці показники яскраво характеризують величезні завдання, що стоять перед республіканськими та місцевими підприємствами, що виробляють будматеріяли.

Великі завдання покладаються і на республіканську та місцеву метальообробчу промисловість, яка повинна постачати будівництво устаткуванням, будівельними механізмами, цвяхами тощо, постачати машинами, варстатами та устаткуванням інші галузі промисловости, а, зокрема, забезпечити устаткуванням побутове будівництво (фабрики-кухні, тощо).

22

Одночасно українська республіканська та місцева промисловість, що шлягується ВРНГ, повинна значно подбати про постачання трудящої людности продукції широкого споживання, що й намічається до реалізації випуском в 1931 році—16,8 млн. пар шкірвзуття та на суму понад 300 млн. карб. готового одягу тощо.

Величезний виробничий програм, запроєктований на 1931

рік, супроводиться значними капіталовкладаннями, що накреслюється в загальній сумі 1291,3 млн. карб.

З цієї суми капітальних робіт на союзну промисловість припадає—1157,6 млн. карб., на республіканську та місцеву—133,7 млн. карб.

Зниження собівартости накреслюється — по союзній промисловості 10% по республіканській—9,8% та по місцевій 11,1%.

Кількість робітників по всій українській промисловості, що планується ВРНГ в 1931 році, складатиме 657 тисяч; з цієї кількості по союзній промисловості 489 тисяч робітників, по республіканській 139 тисяч—та по місцевій 29 тисяч.

Виробка на 1 робітника в 1931 році проти 1930 року—по союзній промисловості складатиме 37,5%, по республіканській—18,1%, по місцевій—19,9%.

Зріст пересічної зарплати на 1-го робітника намічається—по союзній промисловості 13,1%, по республіканській—3,2%, по місцевій 5%.

Такі основні показники, що ними в загальних рисах можна ілюструвати ті колосальні завдання, що стоять перед українською промисловістю.

Реалізація цих величезних завдань на 1931 рік обумовлюється своєчасним та найбільш повним переведенням всіх організаційно-технічних міроприємств, що їх вичерпуючи викладено у великій кількості директив та постанов Партії та Уряду.

Здійснення програму 1931 року ставиться в залежності від виконання якісних показників плану—зниження собівартости, підвищення продукційности праці, економії палива, матеріалів, струментів, поліпшення якости продукції, утилізація покидьків тощо.

На виконання якісних показників плану звернув виключну увагу XVI Всесоюзний Партз'їзд в резолюції по виконанню п'ятирічного плану,—а також і об'єднаний пленум ЦК і ЦКК ВКП(б), що відбувався в грудні місяці 1931 р.

За виконання директив в цій галузі повинні боротися в своїй повсякденній практичній господарчій роботі кожний ди-

ректор підприємства, кожний член партії, комсомолец, професіональні організації та вся робітнича громадськість.

Плян 1931 року по українській промисловості безумовно реальний. Розгорнута мобілізація всіх сил робітничої класи під керівництвом Ленінської Партії, творить достатню гарантію здійснення історичного плану розвитку народного господарства в 1931 році, який завершує побудову фундаменту соціалізму в першій в світі країні перемоги пролетаріату

Контрольні числа на 1931 р.

Основні показники.

(союзна, республік. та місц. пром.)

Показники	Од. обл.	1930 р.	К. ч. 1931 р.		% К. ч. 31 р. до 1930 р.	% К. ч. 30 р. до 30-31 р. п'ятир.
			5-тирічка 30-31 р.	К. ч. 1931 р.		
1. Гуртова прод. в ці- нах 26-27 р. Вся проми- словість в тому числі:	в м. крб.	*) 2968,8	2900,1	4655,5	157,0	160,5
Група „А“	„	2363,7	—	3836,6	163,0	—
Група „Б“	„	605,1	—	818,9	135,0	—
В числі всієї проми- словости: а) заг. союзна .	„	1942,2	—	3161,0	163,0	—
в тому числі:						
група „А“	„	1942,2	—	3161,0	163,0	—
група „Б“	„	—	—	—	—	—
б) Республік	„	924,9	—	1313,3	142,0	—
в тому числі:						
група „А“	„	354,6	—	552,2	155,0	—
група „Б“	„	570,3	—	701,0	133,5	—
в) місцева	„	101,7	—	181,2	178,0	—
в тому числі:						
група „А“	„	68,9	—	123,3	184,0	—
група „Б“	„	34,8	—	57,9	167,0	—
2. Капітальні роб.	„	680,7	673,2	1291,3	190,0	192,0
в тому числі:						
а) загальна союзна	„	586,9	—	1157,6	—	—
б) республіканська	„	82,6	—	126,3	—	—
в) місцева	„	11,2	—	7,4	—	—

*) Дані за 30 рік взято за складом окремих груп промисловости 31 р.

Показники	Од. обл.	1930 р.	К. Ч. 1931 р.		% К. Ч. 31 р. до К. Ч. 1930 р.	% К. Ч. 30 р. до 30-31 п'ятир.
			5-тирічка 30-31 р.	К. Ч. 1931 р.		
3. Зниження собівартості в % %						
а) заг. союзна		—	4,3	<u>10</u>	—	—
б) республ.		10,12 *)	6,4	<u>9,8</u>	—	—
в) місцева		11,7 *)	7,2	<u>11,1</u>	—	—
4. Кількість робітн. пересічна річна. Вся промисловість	Чол.	551666 **)	—	657446 **)	1190	—
в тому числі:						
а) загальн. союз. . .	"	405475	—	488770	120,7	—
б) республ.	"	118975	—	138916	116,7	—
в) місцева	"	27216	—	29760	109,3	—
5. Пересічна річна виробка на 1 робітн. Вся промисловість	крб.	5198	—	6782	130,5	—
В тому числі:						
а) загальна союзна . .	"	4606	—	6333	137,5	—
б) республ.	"	7185	—	8484	118,1	—
в) місцева	"	4836	—	5796	119,9	—
6. Пересічна зарплатня на 1 робітн. Вся промисловість	черв. крб.	974	—	1076	110,5	—
в тому числі:						
а) загальна союзна . .	"	980	—	1108	113,1	—
б) республіканська . .	"	984	—	1016	103,2	—
в) місцева	"	840	—	882	105,0	—

*) Дані за 29-30 р.

**) Кількість робітників, пересічна річна виробка та зарплатня вирахована без учнів.

Виробка найголовніших фабрикатів в натуральному виразі

Назва фабрик	Од обл.	1930-31 р. 5-тирічка	1930 р.	К. ч. на 1931 р.	% 1931 р. до 1930 року	% 1931 р. до 5-тирічки
	млн. тонн					
1. Вугілля	тонн	27,5	24,2	35,9	144	130
2. Антрацит	"	13,3	8,8	13,6	152	101
3. Зал руда	т. тн.	7330	8612	113,0	131,2	155,0
4. Марг. руда због.	"	750	657	763	116,1	101,5
5. Чавун	"	4350	3466	4970	143,0	112
6. Сталь	"	3660	3003	4351	145,8	120
7. Прокат	"	2887	2515	3512	139,6	121
8. Вруб. машини вяжкі	шт.	—	—	400	—	—
9. Вруб. машини легкі	"	—	—	350	—	—
10. Трактори	"	520	619	5800	940,0	1100
11. Рудн. лямпи Вольта	"	—	—	220000	—	—
12. Вентилятори	"	—	—	255	—	—
13. Смокн	"	—	—	2100	—	—
14. Сівалки тракт.	"	17000	20500	60000	300,0	354,0
15. Комбайни	"	65	700	8000	114,0	1230,0
16. Суперфосфат	т. тн.	450	253	672	223,0	149,0
17. Сірч. кисл.	"	177	144	245	170,0	138,0
18. Содакальцін	"	250	205	278	135,0	112,0
19. " кавстич.	"	59	46	68	127,0	115,0
20. Цвяхи	"	28,9	24,5	23,6	96,5	81,5
21. Велосипеди	м. шт.	50,0	49,5	128,1	255,0	253,0
22. Лопати	т. тн.	2,6	3,9	6,0	154,0	230,0
23. Мішки та тканини	т. шт.	37,3	36,3	32,5	89,5	85,2
24. Взуття ріжн.	м. пар.	9,5	13,2	16,8	128,0	178,0
25. Цемент *)	т. боч.	4,890	3000,5	5480	183,0	112,0
26. Шамот *)	т. тн.	233	232,6	328,4	141,2	141,0
27. Динас *)	"	151	110,9	145,1	130,8	96,0
28. Шкло вік. мех.	т. ящ.	400	437	498	114,0	125,0
29. Цегла буд. **)	м. шт.	700	1040	2760	267	396,0
30. Вапна	т. тн.	285	490	1300	267	455,0
31. Любайстер	"	220	285	640	224	291,0

*) По Укрвогцемпрому.

**) Без ракушечника, з урахуванням ефекту від ефективної цегли.

БОРІТЬБА ЗІ ВТРАТАМИ.

ВІДОМИЙ американський буржуазний економіст Стюарт Чез в своїй книзі «Трагедія марнотратства», обраховуючи усі втрати народного господарства П.А.С.Ш., виявив, що ці втрати в мінімальних розмірах втраченої робочої сили сягають:

«Кількість робочої сили, що виробляє непотрібні і шкідливі продукти оцінюється не менш, як в 8 міл. чол.

Кількість робочої сили, що лишається щоденно без використання—6 міл. чол.

Кількість робочої сили, що втрачається через недосконалі методи виробництва—4 міл. чол.

Кількість робочої сили, що втрачається в наслідок неправильних методів розподілу—2 міл. 500 тис. чол.

Всього по меншій мірі—20 міл. 500 тис. чол.

Всього дорослого, здорового населення в П. А. С. Ш.—40 міл. чол.

Отже, втрата робочої сили складає не менш 50%».

Усі ці величезні втрати робочої сили капіталістичні країни не в стані побороти, бо ці втрати впливають з самої суті капіталістичної системи.

В соціалістичному ж господарстві Радянського Союзу такі явища марнотратства протирічать самій природі планового господарства. Мільярдне витрати на озброєння імперіалістів, на рекламу і інші засоби конкуренції приватно-власницького господарства, величезні витрати буржуазії на предмети розкоши і фальсифікати, тощо—все це в Радянському Союзі відсутнє. Так само у нас тепер в добу, коли безробіття замінюється браком робітничої сили, не може мати значіння втрата робочої сили, що лишається без використання, тоді як в Америці і усьому капіталістичному світі ця втрата, в зв'язку з величезною кризою і безробіттям зростає зі дня на день.

А проте, по статті «недосконалі методи виробництва» ми відносно напевно маємо значно більші втрати, ніж ті, які обрахував Чез в П.А.С.Ш.

Всесоюзна конференція по раціоналізації і боротьбі з втратами, що відбулася в кінці червня 30 р. констатувала, що «коло 300 міль. карб. на рік (по грубому обрахунку) промисловість втрачає на нераціональне використання палива і електроенергії, мільйони тонн заліза, що є в пиритних огарах гинуть на смітниках хемзаводів, мільярди калорій гинуть в сточних водах теплових енергостанцій, коло 200 тис. тон зайвого металю видається щороку в будівництво, в більшості випадків доменний газ випускається в повітря, замість того, щоб випускатися в горюче, мільйони кубометрів деревини гине в лісі і на деревообробних підприємствах».

З тих дальших матеріалів, так в цьому, як і в наступних розділах, що вміщені в цьому виданні, можна побачити, які величезні втрати має промисловість від злої якості продукції, від невикористання покидьків і послідків її, від надто недостатнього і неповного використання природних ресурсів, від неефективного використання основного капіталу, робочої сили

Наявність коло 7 тис. зайвих робітників на початку 1931 р. на 3-х велетнях Харкова (ХПЗ, ХЕМЗ, Серп і Молот, за обрахунками органів праці) в умовах відсутности робітників, неприпустимо малий коефіцієнт змінности в нашій промисловості—все це також яскраво свідчить, що в царині використання промислових резервів у нас ще майже непочатий край роботи.

Яскравий приклад того, як при стародавніх прадідівських і так би мовити, хижачьких, методах обробки сировини, народне господарство зазнає втрат—є приклад обробки вовни.

29

При хатньому селянському ткацтві вовняної тканини витрачається на один метр від 1200 до 1500 грамів вовни. Між тим, з тієї ж грубої звичайної вовни з домішкою інших волокон та зношеного одягу, так званого лоскуту, при індустріальній обробці виробляється сукно, в якому на метр тканини витрачається лише 290 грамів чистої вовни.

На Правобережжі часто можна зустрінути вовняне рядно хатнього виробу, на кожний метр якого витрачається 600 грамів вовни. Це рядно вживається переважно, як ковдра, між тим воно ріденьке й зле гріє. При фабричній же обробці можна витратити удвічі менше вовни й виготовити на бавовняній основі щільні теплі ковдри.

Враховуючи, що за даними Акційного Товариства «Шерсть» в 1930 році валовий збір грубої вовни (продукції вівчарства) склав 7200 тон., при чому заготовлено було лише 1920 тон, хатніми засобами було оброблено 5280 тон, що осіла у селян.

Припускаючи, що ця сировина пішла на виріб самотканної тканини пересічною вагою 1350 грамів метр, на селі було б вироблено близько 4-х мільйонів метрів. А як-би цю сировину переробити на фабриках, то з неї було б одержано 18,5 мільйонів метрів сукна себ-то в 4,5 рази більше, з якого можна було б пошити понад 5 мільйонів костюмів.

Що правда, було б помилкою проходити і повз ті досягнення, які ми вже маємо на багатьох ділянках боротьби зі втратами. Багато чого в цій галузі зроблено і про це вказується в дальших розділах. Але все це поки що крапля досягнень в морі втрат.

Як відзначив XVI партз'їзд ВКП(б) «перевищення планових завдань по кількісних показниках роботи промисловості супроводилося проте систематичним відставанням в частині якісних показників її роботи». Це особливо стосується боротьби зі втратами.

30 { Директиви партії та ради влади, що до рішучого перелому в боротьбі за якісні показники, поклали на промисловість завдання взяти провід у боротьбі зі втратами і, передусім, у боротьбі зі втратами в самій промисловості. Максимальна раціоналізація палива і енерговикористання, збільшення ефективності капіталовикористання і раціоналізація транспортного та складського господарства, поліпшення використання робочої сили, уперта боротьба за повне використання покидьків і наслідків, та за якість продукції, боротьба за здешевлення її—ось ті основні ділянки, на яких ми мусимо повести найрішучішу війну зі втратами в промисловості.

Поруч з цією боротьбою повинно йти поліпшення усієї організації роботи промисловости в галузі планування, і зокрема в доведенні плану до варстату і використання активности робітничих мас, в галузі мобілізації внутрішніх ресурсів промисловости і в галузі науково-дослідчих робіт.

Зупинимось, передусім, на питаннях втрат і боротьби з ними в галузі капіталовикористання.

1. Втрати у використанні основного капіталу.

Промисловість, несе величезні втрати на недостатньо ефективному використанні свого основного капіталу. Проте на цій ділянці є вже і дуже великі досягнення.

І досі ще навантаження нашого основного капіталу надто незначне. Коефіцієнт змінности, наприклад, сягає всього по всьому Союзу 1,7. Але, в порівнянні з минулими роками, ми і в цьому показчику використання основного капіталу і в низці інших маємо безперечне зрушення. Передусім це зрушення полягає у значному збільшенні використання устаткування у часі. Крім вказаного збільшення коефіцієнту змінности,—яке, все ж, є цілком недостатнє,—збільшення роботи основного капіталу в часі було досягнуто з великим ефектом шляхом введення безперервного виробництва.

Підвищення ефективного використання основного капіталу усієї промисловости і основних її галузей в цілому йшло також за рахунок вступу в дію нових міцних та технічно значно вдосконаліших підприємств та окремих їх цехів. Низку заводів і фабрик цілковито реконструйовано, в багатьох усунено не тільки фізичний, а і моральний знос більшости агрегатів і варстатів. Поруч з цим, значно збільшено і поліпшено використання старого діючого капіталу, шляхом раціоналізації його та більшого завантаження.

Можна подати такі показчики, що свідчать про зріст ефективности використання основного капіталу української промисловости. Він, передусім, знайшов свій відобраз в значному збільшенні випуску продукції на існуючих заводах і поліпшенні якісних показчиків роботи промисловости.

В цій низці галузей, особливо машинобудівництві, п'ятидесятивідсоткові і більші темпи щорічного приросту продукції здійснювалися майже без включення до роботи нових підприємств, себ-то на старих заводах, завдяки кращому використанню наявного їхнього устаткування, конвеєризації їхньої роботи і раціоналізації її.

Поки що ще не зроблено точних обрахунків того, на скільки впливало на якісне і кількісне зрушення в українській промисловості краще використання її основного капіталу. Це особливо важко зробити в умовах значних організаційних змін, які сталися в промисловості протягом минулих років. Проте, все ж можна дати такі посередні показники: якщо промисловість, що підлягає ВРНГ УСРР на 1 карбованець основного капіталу в 1913 році (по порівняльному обсягу) давала 70 коп. продукції, а в 1926-27 р. 1 коп. її, то в 1929-30 р. ця цифра досягав 2 крб. Щодо коефіцієнту капіталозброєності одного робітника, то він збільшився з 2,3—26-27 р. до 2,7 29-30 р.

З цього можна зробити висновок, що темп зросту використання основного капіталу перебільшив темп капіталозброєності робітника, що сталося, головне, в наслідок поліпшеного використання існуючого основного капіталу в часі та активізації структури основного капіталу. Останнє впливає з того, що питома вага майна, яке безпосередньо бере участь у виробничому процесі, зростає тільки з 27-28 р. на 28-29 з 88% до 93%, а питома доля устаткування з 28% до 33%.

Деякі обрахунки кажуть, що зріст коефіцієнту змінності 29-30 р. дав на 1 крб. основного капіталу 9,1 коп. додаткової продукції, що в перерахунку на всю республіканську і місцеву промисловість склало 42,2 міль. карб. або 13% всього приросту продукції.

32

Безперервний тиждень дав, протягом останніх років, в зрості продукції приріст на 10%. Інші фактори організації роботи промисловості, а, передусім, такої величезної сили фактора, як піднесення творчої енергії робітничих мас через соцзмагання та ударництво, також створили можливість кращого використання основного капіталу.

Як ілюстрацію збільшення використання основного капіталу по галузях та по окремих виробництвах ми можемо навести такі основні дані.

По заводах «Сталі», використання обсягу печей на тонну чавуну та зйом сталі на квадратну площу—дають таку динаміку:

Коефіцієнт використання виробничих печей на заводах „СТАЛІ“

Назва коефіцієнту	27-28	28-29	29-30	Окремий квартал	Приміт.
1. Використання обсягу доменної печі на 1 тону чавуну	1,80	1,69	1,61	1,61	
2. З'єм сталі з квадр. площі	3,48	3,48	3,61	—	
По заводах Союзсельмашу протягом останніх років підвищився коефіцієнт капіталовіддачі.					
	26-27	27-26	28-29	29-30	
Коефіцієнт капіталовіддачі (випуск продукції на 1 кр. осн. капіталу)	2,35	2,48	3,14	4,0	
% річного приросту	105	105	126	17	

Одночасно по заводах Союзсельмаша значно підвищується % виробничої частини основного капіталу до 72% в 29-30 р. з 68% в 28-29 р., при зрості долі устаткування з 32% 28-29 р. до 40% в 29-30 р.

Дуже характерними були наслідки обслідування машинобудівництва Союзу, переведене 29-30 року. Воно виявило наявність таких резервів, які дозволили розташувати додаткові замовлення на кілька сотен мільйонів карбованців і дати змогу в обсягу машинобудівництва виконати п'ятирічку за 3 роки. Подібне ж явище спостерігається і по інших галузях.

У вугільній промисловості, як це ми далі побачимо, використання основного капіталу, особливо механізмів, стоїть зовсім незадовільно. Проте, саме в останній час ініціатива робітників-винахідників і тут винайшла можливість велетенського збільшення продукційности врубових машин.

Інженер Карташов на шахті № 22 Кадіївської Рудоуправи, робітник Касауров на шахті Волковській і бригади Філімонов на шахті «Капітальній»—винайшли засіб діставати ву-

гілля одразу ж за машиною, яка працює безперервно, причому усі інші процеси роботи—кресління, буріння, проходження **штреків**— пристосовуються до безперервної роботи врубової машини і також ідуть безперервно. Машина тепер працює в з зміни тоді, як раніше на стодесятиметровій лаві працювала лише 6—8 годин, а останні 16 стояла без роботи, поки вибирався вугіль.

Конкретні наслідки роботи за нового методу такі. Раніше врубова машина не давала більш 2500 тонн вугілля на місяць, а тепер, за певних умов, дає 5.100 тонн в м-ць. На шахті «Волково» місячна здобич машини не підносилася вище за 3.500 тонн, а тепер її продукційність доходить до 5022 тонни.

Даючи значне підвищення продукційності праці, нова система знижує собівартість і збільшує зарплатню робітника. За де-якими даними, продукційність на одного робітника в лаві на шахті № 22 піднеслася з 1,4 до 2,7 тонн на добу, собівартість по окремих лавах шахти знизилася з 4 крб. 50 коп. до 2 крб. 8 коп. і навіть до 1 крб. 97 коп. за тонну. Метод бригадира Філімонова полягає в зарубці з-верху і знизу при одночасній очистці забою.

Поруч з цими досягненнями, творча думка робітничих мас Донбасу дала ще низку раціоналізаторських пропозицій щодо кращого використання механізмів. Робітник Ханєєв запропонував такий метод електричної закалки **ріжучих частин врубової машини зубків**, що зміна зубків може робити біля 100 метрів зарубу, замість колишніх 30, що значно збільшує ефективність роботи врубових машин. Він же винайшов можливість застосувати до врубової машини електричну лампу, що використовує енергію майже самої машини.

34

Робітник Кожевніков винайшов бурільну машину легкого типу, яка, протягом 5-ти хвилин, буре 1 арш. бурки тоді, як той перфोरатор, що його застосовували до цього часу буре 1 арш. бурки протягом півгодини.

На шахті Брянського Шахтоуправління застосовано винахід німецького фахівця інж. Ліпхарта, який полягає у пристосуванні для пересування конвеєрної установки без попередньої розборки з відповідним креслінням забою. Завдяки

такого пристосування, конвеєр в лаві довжиною 50 метр. встановлюється протягом 10-ти хвилин.

Притосування Ліпхарта має ще більшу цінність в сполученні з методом наших винахідників т.т. Карташова і Кандаурова, даючи великі можливості для максимального збільшення цикловання лав, організації безперервного потоку в забої та зв'язаної з цим максимальної концентрації робіт шахти.

Величезне збільшення продукційності в усіх підприємствах дає застосування безперервного потоку. У всіх випадках застосування безперервного потоку спостерігаються збільшення продукційності та пропускної спроможності підприємств, різке скорочення довжини виробничого циклу (в 3—5—10 разів), збільшення коефіцієнту використання площі (3—5 раз), здешевлення обробки та зниження собівартости (див. докладн. розділ «Раціоналізація»).

Поруч зі вказаними безперечними успіхами в талузі використання основного капіталу промисловости, ми все ж маємо тут і досі значне відставання від закордонних досягнень і далеко неповне використання всіх наявних ще резервів.

Ми вже вказували на те, що коефіцієнт змінности по промисловости Союзу, а це стосується в основному і промисловости України, дорівнює близько 1,7; (змінність в республіканській промисловості досягла, всього тільки 1,56% при значних хитаннях по окремих талузях). Цей коефіцієнт надто малий і його необхідно піднести. В багатьох галузях це можна зробити за рахунок нескладних заходів по раціоналізації, в інших за рахунок «розшивки» деяких «вузьких місць». Нарешті, підвищення коефіцієнту змінности залежить і від сировинних ресурсів.

Окремо стоїть питання про ущільнення роботи змін і особливо нічних змін на підприємствах, де, як це показала низка досліджувань відсутня належна дисципліна і догляд за виробництвом.

Якщо взяти на увагу, що продукція всієї промисловости України в 1931 р. має скласти 4655 міл. карб. і припустити, що загальний коефіцієнт змінности в ній збільшується хоча б до 2,0, то й це вже дало б додаткової продукції без будь-яких

капіталовкладань більш ніж на 1 мільярд карб. А досягти цього безперечно можна.

Саме тепер в Інституті Економічних Досліджень Держплану Союзу розроблюється питання про круглодобову роботу по всіх фазах чавунно-ливарних цехів за графіком, що їх запропонував інж. Гуковський. Здійснення цього заходу вже дало б значну додаткову пропускну спроможність чавунно-ливарних цехів і позбавило б необхідності нових значних капіталовкладань.

Про те, які ми маємо значні резерви в основних наших галузях промисловості—металургійній та вугільній, свідчать такі дані. Втрати від невикористання машин у вугільній промисловості, а також від неповного використання продукційності машин 1928-29 р. і 1929-30 року, при неповному обліку втрат, та за окремий квартал 1930 року характеризуються такими показчиками:

Хоч зріст механізованої здобичи по Донбасу за останні два роки йшов досить інтенсивно, проте плян в цій галузі не було виконано в наслідок загальної нестачи машин, а також і вказаного вище невикористання їхньої продукційності.

Надто характерні і показові ті величезні втрати, які мало Вугілля—за останні роки від високої собівартості продукції, на яку знов таки великою мірою вплинули всі недоліки у використанні механізмів та брак належно поставленої боротьби зі втратами на виробництві.

Про ці втрати красномовно кажуть такі цифри:

Роки	Загальна здобича (в млн. тон.)	Загальн. собіварт. 1 тон. ¹⁾		Втрати від недозвижен. собівартості	
		За пляном	Фактично	На 1 тону	На загальній здобичі (в млн. карб.)
1928-29 р. . . .	25,9	9—52,6	10 01,4	0—48,8	12,5
1929-30 р. . . .	35,3	9—32,3	10—10,6	0—78,3	27,7
Окремий кв. 30 р.	0,10	9—36,2	11 - 16,8	1—80,6	1 ,1
Разом	71,4	—	—	—	58,3

¹⁾ При вирахуванні загальної собівартості прийнята виробнича собівартість.

ТИПИ МАШИН	Фактич. наявність машин	Кільк. машин, що працювали	Кільк. машин, що не працювали	Продукц. машин (1 маш.) в тоннах			В т р а т и			
				За пляном	Факт.	Недовик. пляну	Від невикор. неробив, машин в тоннах	В % -х до заг. (факт.) механ. здобич.	Від неповного використ. продукц. машин (в тоннах)	В % -х до заг. (факт.) механ. здобичи
1. Важкі машини:										
1928-29 р.	620	510	110	1274	1317	—	144870	1,9	—	—
1929-30 р.	778	614	164	1600	1656	—	271584	2,2	—	—
Окремий квартал 30 р. .	914	750	164	2590	1927	663	316028	—	605982	—
2. Легкі машини.										
1928-29 р.	185	98	87	289	281	8	24447	7,6	1480	0,4
1929-30 р.	216	106	110	321	299	22	32830	8,7	4752	1,2
Окремий квартал 30 р. .	217	125	92	493	329	164	30268	—	35588	—
3. Відбійні молотки:										
1928-29 р.	—	52	—	178	131	47	—	—	—	—
1929-30 р.	1644	854	790	128	144	—	113760	7,7	—	—
Окремий квартал 30 р. .	234	1511	837	169	152	17	127224	—	39916	—

Ці десятки мільйонів, які втрачено, повинні притягти до себе непослабну увагу всіх працівників Донбасу.

Не менш резервів устаткування та невикористаних можливостей маємо ми і в металургійній промисловості. В іншому місці ми наводимо ті велетенські втрати, які має металургія від значної кількості браку продукції. Щодо використання обсягу доменних печей, то 29-30 року в металургійній промисловості, воно пересічно за весь рік, не досягло планового завдання на 9%.

З інтересного і по почину, і по змісту видання загально-заводського штабу по боротьбі зі втратами на заводах ім. Петровського і Леніна в Дніпропетровському під заголовком «На бій з потерями», ми довідуємося, що за попередніми підрахунками виявлені втрати на цих заводах складають до 10 мільйонів карб., при чому по одному силовому цеху сума втрат в грошовому виразі дає 4 мільйони карб. Серед цих втрат велика частина припадає саме на неповне використання устаткування. Так, по бесімеровському цеху невикористання повнотою парових кранів через нестачу робочої сили та рухомого складу дає 1800 карб., конструктивні хиби каналів дають втрату у виробництві на 54 тис. карб., перебільшені ремонти кошів коштують зайві 19.200 карб. і т. інш.

Основні резерви по виробництву по головніших агрегатах металургійної промисловості полягають:

а) в доменних печах—в поліпшенні шихти (сировинної та паливної), в механізації усіх робіт по подачі та уборці, і повному забезпеченні дуттям. Розмір резерву визначити важко,—але відомо, за літературою, що перехід на агломерат при питомій вазі його в шихті в 50% дає приріст випуску (в Німеччині) на 30%, а при дальшому підвищенні питомої ваги агломерата і більше; те ж стосується і до якості коксу та сортування руд.

б) По мартенівських печах,—в повній механізації їх обслуговування та переході на великі злитки при наявності достатніх обжимних засобів, а також в скороченні простоїв.

в) По прокатних станах—в зміцненні двигунів, механізації усіх процесів, зміцненні печного господарства, а також ско-

роченні простоїв в наслідок впорядкування силового господарства і кращої організації.

(Як приклад—стан № 1 Маріупільського заводу після устанівки міцнішої машини підвищив продукційність приблизно на 60 %).

Дуже значні втрати маємо ми і у використанні основного капіталу інших галузей нашої промисловости. Як що устаткування поліграфпромисловости на Україні використовується лише з коефіцієнтом змінності в 1,5 через брак паперових ресурсів, якщо устаткування сковородних заводів Укрсолі стоїть в лютому місяці не використаним через труднощі в постачанні палива та у транспорті, то разом з цим в низці галузей ми бачимо недовикористане устаткування з причин відсутности добре налагодженого постачання, про що ми докладніше вкажемо в розділі про мобілізацію внутрішніх ресурсів. В тій же Укрсолі устаткування Володарської копальні з міццю 700 тонн на добу, через відсутність рудного кабелю і транспорту використовується на 450 тонн, себто на 65 %. На рік ми тут недоодержуємо 62,5 тис. тонн. Через нестачу газових рур та рудничних рейок устаткування Свердловської копальні не може використати 3 зміни і працює всього на 2 зміни, що дає втрату продукції в 71 т. тонн.

Поруч з величезними втратами в порцелян-фаянсовій галузі, через значний відсоток бою та браку, який сягає по порцелян-фаянсовій групі коло 12 % та дає втрату розміром коло 980 т. карб., поруч з подібними втратами в шклянній групі, де відсоток бою по всьому новому виробництву складає коло 13 %, по механізованому коло 25 %, по пляшковому виробництву—35 %, через що промисловість втрачає щороку 3.500 т. карб., значні втрати викликано також і недовантаженням основного капіталу через наявність «вузьких місць» на Костроменському і Будянському заводах (гарнове господарство), Токарівському заводі, де «розшивка вузьких місць» може дати збільшення продукції від 25 до 50 і навіть 60 %.

Тут треба ще вказати на одну, надто велику статтю наших втрат від невикористання технічних можливостей. Це є втрати, які походять від надто запізненого пуску окремих нових заводів та запізненого будівництва через ті ж таки причини:

невчасне постачання, довгий монтаж і т. інш. «Дитячі хвороби» пуску нових заводів необхідно звести до мінімуму.

Всі наведені вгорі втрати від неповного використання нашого основного капіталу свідчать передусім про те, що у нас і досі ще недостатньо поставлена справа технічного і календарного планування в роботі нашої промисловости, що ми й досі не оволоділи технікою і економікою заводів, фабрик та шахт. Ті окремі, інколи величезні досягнення, які ми маємо на різних ділянках використання нашого основного капіталу, а особливо творчість радянських винахідників, що знаходять нові шляхи і методи повного використання машин, повинні перетворитися в масове явище, в явище, що охопить всю промисловість і все її устаткування без будьякого винятку.

Необхідно передусім винести цілком певний висновок зі слів тов. Сталіна: «Пишіть скільки хочете резолюцій, заприсягайтесь якими хочете словами, але, коли ви не оволодієте технікою, економікою, фінансами заводу, фабрики, копальні, — діла не буде»...

2. Втрати у використанні транспорту.

В роботі української промисловости величезне значіння має безперерйне обслуговування її транспортом, чітка робота транспорту самої промисловости (внутризаводського), а також обслуговувати її складським господарством. Можна констатувати, що всі ці ділянки не забезпечують належною мірою роботу промисловости України.

Промисловість дуже гостро відчуває те становище на транспорті, яке утворилося в наслідок кліматичних умов цієї зими та незадовільної роботи залізниць. На підприємствах промисловости скупчується багато лишків виробів, що спричинює величезні втрати для всього народного господарства.

Питання поліпшення стану транспорту не є однак, ніякою мірою справою самого транспорту, і промисловість повинна максимально допомагати виправленню роботи залізниць. Зокрема, НКШ опинився в важкому стані з вагонами і через провину багатьох підприємств промисловости, переважно «Уг-ля» і «Сталі», що затримують порожняк більш встановленого терміну під вивантаженням та навантаженням.

Незадовільна робота промисловости в цій галузі, характеризується такими штрафами, що вона їх виплатила залізницям.

Штрафи Угля за затримку вагонів складають в 1929-30 р. 1.416.000 крб.; Об'єднання «Сталь» сплатило такі штрафи за затримку вагонів: в 1-му кварталі 1929-30 р.—329,846 крб., в 4-му вже 512.921 крб.

Стан зі зворотом вагонів на підприємствах «Сталі» негативно впливає на собівартість перевезень на шляхах підприємства. Так, протягом листопаду та грудня, по окремих заводах «Сталі» вартість 1-го тонно-кілометра характеризується:

З а в о д и	Намічено за пром- фінпланом	Ф а к т и ч н е
Маріупільський	11 коп.	15,96 коп.
Сталінський	6,32 „	9,42 „
Риковський	5,34 „	6,39 „
Дзержинський	22,0 „	34,90 „
Томського	5,0 „	8,92 „
Ворошилова	9,38 „	12,6 „
Таганрогський	,07 „	10,07 „
К. Лібкнехта	10,0 „	10,61 „

Перевищення втрат проти завдання промфінплану спричинило збитки «Со-тлі» в сумі 560.274 крб.

На підприємствах Всехемпрому втрати виникли і від невірного планування перевезень. Так, з Правоберіжжя суперфосфат відправлено через Одесу морем в Закавказзя, а потім до Правоберіжжя перевезено суперфосфат з Костянтинівки, що дала зайві витрати в сумі 220.000 крб. за 1 тільки місяць.

Величезне значення в ході виробничого процесу на підприємствах має чітка робота внутрізаводського транспорту. Між тим організація його і використання наявних ресурсів стоїть дуже зле. За даними досвідної станції промислового транспорту при ВРНГ УСРР, паротяги, що є на підприємствах української промисловости використовуються надзвичайно непродуктивно. На одну паротяго-годину припадає переробле-

них вагонів від 1,43 до 3,8, рахуючи переробку по прибуттю та відправленню. По заводу ім. Дзержинського—1,99 ваг. на одну паротяго-годину в середньому. По зав. ім. Рикова—1,43. По Горловському заводу—3,8. По Щербинівському—3,6. По заводу ім. Буденного—3,3. По Луганському 2,6.

Стани парку паротягів характеризується: високим відсотком хорих паротягів, незадовільним виконанням промивки казанів та поточного ремонту. На заводі ім. Дзержинського загальний відсоток хорих паротягів дорівнює 20%, без обліку простоїв в капітальному ремонті. Простої в ремонті доходять в середньому до 48 діб. Простої на промивці—77,5 годин. На заводі ім. Рикова при жорсткій воді, що роз'їдає метал димгарових труб, немає запасів цих труб.

На заводах немає трафіків експлуатації паротягів, які передбачають своєчасну екшпировку їх та промивку їх казанів

Вагони, так свого парку, як і парку загальної сіті затримуються, чекаючи окремих операцій по вивантаженню та навантаженню і під сортуванням, що приводить до наведених в торі штрафів.

На заводах немає добре встановленого обліку відсотку хорих вагонів, не встановлено термін періодичних оглядів та ремонту їх, і тому вагони працюють до зламання. При цьому конструкції вагонного парку надзвичайно різноманітні і не завжди відповідають тим видам вантажів, для яких вони призначені. Так, на заводі ім. Дзержинського, раз у раз, сміття (мусор) в вагонах, що призначені до перевезення горячих болванок, вантажать на звичайні плятформи з дерев'яним долом, що прискорює знос вагонів.

Дуже незадовільно стоїть використання та утримання навантажно-розвантажних влаштувань і механізацій відповідних операцій. Навіть при наявності навантажно-розвантажних влаштувань, їх раз-у-раз не використовують, а при наявності механічних приладів роботи роблять «вручну». Так, на заводі ім. Рикова козловий кран з екскаватором, що має обслуговувати навантаження руди, з березня м-ця 30 р. пошкоджений і навантаження роблять «вручну». На шахті «Юний Комунар» невикористовують бункерів через те, що залізничний шлях покрито льодом до 1-го метру товщини.

Експлуатація навантажно-вивантажних фронтів йде без графіку і подача вагонів має випадковий характер.

Взагалі, питання внутрізаводського транспорту не стоять в центрі уваги більшості підприємств і управлінню цим транспортом не приділяють належної уваги. В наслідок цього і походять вказані вище дефекти у використанні паротягів вагонів, механізмів, транспортерів тощо.

Рейкові шляхи, ґрунтові шляхи, заводські і складські двори, а також площу коло навантажно-вивантажного фронту завалено різними покидьками та матеріалами. Рух по шляхах та площах надзвичайно затруднено, що викликає зламання рухового складу. Поміж внутрицеховим, міжцеховим і зовнішнім транспортом, а також пунктами навантаження і вивантаження не-має належної ув'язки в вигляді розпису, або графіку в добовому розрізі і тому перехід від одного транспорту до другого відбувається стихійно з затримкою транспортних засобів і людей. На підприємствах відсутні розроблені форми звітності, не виявляються наслідки транспортної роботи. Кадри транспортників на підприємствах надто мало кваліфіковані. Інструкцій, що регламентують роботу окремих робітників на більшості підприємств немає.

Така надзвичайно несприятлива картина використання транспорту на підприємствах. Якщо її сполучити з тим, що вище було наведено відносно втрат промисловості від налагодженості зовнішнього транспорту, якщо до цього додати ще надзвичайно зле поставлене планування роботи промисловості в галузі кварталних і місячних планів вивозу продукції.—стане ясным, що в царині використання транспорту промисловість має нечислимі втрати.

На цей бік своєї роботи промисловість і повинна тепер звернути особливу увагу, розробивши плани реконструкції і впорядкування внутрізаводського транспорту, точно виявивши всі потреби в галузі механізації і раціоналізації внутрішньо-заводського та поміжцехового транспорту, налагодивши вчасне і чітке планування всіх своїх перевезень. Тут же необхідно відзначити, що всі ці завдання значною мірою зв'язані з поліпшенням кадрів транспортних робітників, про що і повинна спеціально потурбуватися сама ж промисловість.

Постанова Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) про залізничний транспорт з 15 січня ц. р., що дала розгорнену бойову програму реконструкції та перебудови роботи всього транспорту і поставила справу піднесення транспортної роботи під нагляд мільйонів робітництва, ставить одночасно величезну вимогу завдання і перед промисловістю. Поруч з рішучою боротьбою за поліпшення усіх показників транспортної роботи промисловості, остання повинна також виконати усі завдання, що на неї покладено щодо розгортання виробництва транспортних засобів і рухомого складу.

3. Втрати у використанні палива і енергоукомплектування.

„Одним з найвузжих місць в розвитку промисловості і народного господарства є енергетична база. Завданням ближчих років повинно бути забезпечення таких темпів розвитку паливних галузей промисловості (вугіль, нафта, торф) і особливо електробудівництва, за яких гарантувалося б безперервний розвиток усіх галузей промисловості і народного господарства“.

(З резолюції XVI Партз'їзду на доповідь т. Куйбишева).

Поруч з величезними досягненнями в галузі енергоозброєння нашої промисловості, шляхом будівництва низки великих електростанцій, що їх встановлена могутність вже в 31 році дає 378.000 квт., а в 1932 році, включаючи Дніпрельстан, досягне 924.000 квт., в галузі енергопостачання та енерговикористання ми маємо великі втрати, які можна розподілити на втрати, зв'язані з:

1. Незадовільною організацією будівництва електростанцій, особливо районних.
2. Нераціональною експлуатацією наших енергоустановок.
3. Нераціональним розподілом енергії по окремих споживачах.

Незадовільна організація будівництва наших великих електростанцій давала можливість шкідникам штучно затримувати і розтягати терміни будівництва на багато років та утворювати диспропорцію при замовленні та встановці основного устаткування: казанів та турбоагрегатів. Таку диспропорцію ми маємо по ЕСХАР'у та Штерівці, які будувались 5 років, замість закінчення їх протягом 2-х років. На ЕСХАР'і в цей час встановлено усього 3 казана, замість потрібних 5 та турбоагрегати могутністю 44.000 квт. Відсутність 2-х потрібних казанів дає можливість використати лише могутність одного турбоагрегату в 22.000 квт. В наслідок зазначеної диспропорції втрата енергії за 1931 рік складатиме принаймні 100 млн. квт. годин, що сильно відіб'ється на задоволенні потреб Харківської пром-сти. При середній собівартості квтгодини 5 коп., грошева втрата складатиме біля 5 млн. карб. Крім того, ми примушені витрачати на експлоатацію Харківської міської електростанції біля 36 тис. тонн гостродефіцитного мазуту, замість низкосортowego вугільного палива на ЕСХАР'і. Такий же стан, ми маємо на Штерівці, на якій з встановленого машинного устаткування в 64 тис. квт. можна використати, виходячи зі встановлених казанів усього 30 тис. квт. Неповне використання могутности на Штерівці гостро відбивається на механізації вугільної пром-сти. Втрата електроенергії досягає 140 млн. квт. годин, а на гроші це дає не менш 5 млн. карб. Нині вживається рішучих заходів до ліквідації наслідків шкідництва та повного забезпечення електропостачання Докбасу та Харківського районів.

Правильне енерговикористання полягає в боротьбі з тепловими й енергетичними втратами енерговироблюючих і енергоспоживчих машин, в раціональному використанню відробки й розподілу енергії по окремих споживачах.

Раціональне використання енергії дає дуже значну економію палива. Як-що втрата тепла при виробі парі та енергії досить вивчені і їм на багатьох підприємствах приділяється досить уваги і тут потрібно лише щоб над зменшенням цих втрат працювали б—усі підприємства без винятку, то зовсім не так стоїть справа зі втратами від неправильного розподілу

енергії й пари по об'єктах і часу. На цю сторону слід звернути особливу увагу.

Проілюструємо резерви, що тут є, але ще далеко не використані на такому прикладі. Найбільш раціональним засобом енерговикористання є комбіноване виробництво й розподіл тепла й електроенергії так званих теплоелектроцентралей, через використання пари високого тиснення в турбинах для виробництва електроенергії й спрямування вже відробленої пари з турбін на виробничі, або паливні цілі. Про теплофікацію багато говориться, але мало що зроблено, що в значній мірі, пояснюється тим, що саме на цій ділянці найбільше попрацювали шкідники на чолі з Рамзіним. В цьому відношенні заслуговує на увагу розроблений Харківським Комгоспом проект теплофікації центрального й прилеглих до нього районів Харкова.

Згідно зі зробленим обслідуванням в цьому районі є 427 казановень, з 720 казанами, яких обслуговують 617 паливників. Витрата палива на опалювання досягає 69 тис. тонн на рік. Витрата палива на виробку електроенергії в 116 міл. кВт. годин (після доустаткування ХОДЕС) дасть біля 70 тис. тонн. Разом витрата палива складає 139 тис. тонн. При комбінованій роботі станцій, як теплоелектроцентралі, загальна витрата палива, на виробку електроенергії й тепла для опалювання району вираховується всього в 95 тис. тонн., себ-то економія передбачається в кількості 44 тонн на рік, або 31,6%. Крім того, відпадають витрати на експлоатацію великої кількості одиночних невеликих казанів, а також на утримання паливників, яких можливо краще використати в промисловості. Собівартість мільйона калорій тепла зменшується з 13 крб. при індивідуальному опаленні, до 5 крб. Правда, розпорошеність станцій й теплофікація центрального району, зв'язані зі значними капітальними витратами порядку 6 млн. крб., які все-ж виправдують себе протягом 3,7 року.

Відмітимо тепер вплив регулювання так званого коефіцієнту могутності у споживачів електроенергії на могутність електростанцій, що зв'язано з відносно невеликими капітальними витратами. Кожна електрична установка та мережа, окрім корисної могутності, має так звану реактивну могутність,

що її не використовується. Корисна могутність характеризується так званим коефіцієнтом могутности (косінус фі), який нормально складає 0,8. Низький коефіцієнт могутности обумовлює значні втрати в генераторах та мережі, понижуючи їх використання, а також впливає на збільшення падіння напруження у всіх елементах системи. В наслідок низького коефіцієнту могутности порядку—0,5 по ЕСХАР'у могутність його складала за останній час біля 15 тис. квт., проти максимально можливого 22 тис. квт., причому споживачі увесь час скаржились на ненормальне падіння напруження.

Для додержання нормального коефіцієнту могутности потрібні відповідні заходи з боку споживачів: вибір відповідних моторів, трансформаторів, установка синхронних конденсаторів та інш.

Лише в останній час ХОДЕСОМ за ініціативою Енергоцентру розроблено диференціальну систему тарифів, яка шляхом преміювання за коефіцієнт могутности вище 0,8 та накидок до 75 %, коли цей коефіцієнт нижче нормального, повинна спонукати споживачів електроенергії збільшити коефіцієнт могутности своїх установок.

Про втрати на наших великих підприємствах дає уяву обслідування паротяго-будівельного заводу у Харкові, переведене в 1930 р. Згідно матеріалів цього обслідування втрати по трансмісіях складають 52 %, втрати по розподільчій мережі, трансформатора та мотора 20—25 %. Загальна сума втрат при передачі енергії складає від 62—65 % від споживаної енергії.

Поруч з дефектами в галузі енерговикористання треба відмітити, те, що запровадження безперервки та перехід на 2-х та 3-х зміну роботу наших підприємств, значно поліпшили та збільшили коефіцієнт використання всіх наших електростанцій, навіть порівнюючи з найбільш могутніми станціями закордоном.

Коефіцієнт використання максимальної могутности в 4 тис. год. протягом року, спостерігається закордоном, як визяток. Між тим, у нас вже є низка великих електростанцій, які використовують максимальну могутність протягом 5 тис. та більш год. за рік (ст. МОГЕС'у та Ленінграду—5 тис. год).

Збільшення коефіцієнту використання значно підрівняло

графік навантаження та вплинуло на здешевлення собівартості енергії.

Головне завдання тепер полягає в тому, щоб кожне промислове підприємство вживало відповідні заходи, щоби вирівняти по можливості по об'єктах та часу свій власний графік навантаження по кожному цеху окремо, що в свою чергу сприятиме дальшому збільшенню коефіцієнту використання електростанцій та дасть можливість більшого задоволення всіх потреб споживачів, особливо промисловості.

Поруч з максимальним поліпшенням енергогосподарства промисловості і використанням енергії, перед промисловістю стоять великі завдання і в галузі дальшого переведу її на користування електроенергією від великих районних станцій та, передусім, прискороного будівництва їх, особливо в тих індустріальних районах, які найбільше відчують брак електроенергії (Донбас).

Паливо й енергія—це основа не тільки індустріалізації країни, але-ж її обороноздатності. Промисловість повинна виконати завдання про ефективне використання кожного кілограму палива й кіловату енергії й про збільшення коефіцієнту їх дії, про максимальне застосування місцевих і дешевих видів палива, про раціоналізацію всього свого паливного й енергетичного господарства.

Поруч з цими основними практичними завданнями, перед промисловістю й її Науково-Дослідчими інститутами постає проблема якнайскоршого й найповнішого використання нових джерел одержання тепла й енергії, як ось паливних лукпаків Кам'янецьчини, природніх газів Мелітопільщини, русійських сил Буга тощо, а також нових методів їх одержання, як ось шляхом спалювання вугілля під землею.

Бурхливий зріст промисловості нашого Союзу, з одного боку, та тимчасові утруднення на вугільному, транспортному фронті, з другого, зобов'язують нас особливо уважно поставитися до повного переведення до життя заклику партії та уряду про максимальну економію палива. Ледве чи яка інша галузь народного господарства може дати стільки економії від боротьби зі втратами, як галузь паливо-використання. Втрати в ній величезні і справді приголошують: за обрахунком НК

РСІ Союзу втрати в 1928-29 році в одній лише промисловості Союзу склали 300 мільйонів крб. себ-то вартість цілого Дніпробуду.

Причин, що викликають перевитрату палива надзвичайно багато. Основні це: неуважне зберігання і підвозка палива до місця споживання; злий догляд обслуговуючого персоналу; кепська ізоляція паропроводів від втрат тепла в повітря; не використання отбросного тепла та горючих відходів виробництва; не вживання для обслуговування паровиків та паливень повітря замість пари; відсутність належного технічного контролю та інструктажу; недостатність контрольно-вимірних приладів; відсутність жорстких норм витрат палива; недосконалість преміювання за економію палива і інші.

Зупинимось трохи докладніше на розмірах цих втрат, яких вони доходять в окремих випадках. Близько 3,5 % палива втрачається тільки від розтрушування на терені підприємства. Близько 10 % палива вилітає в димар у вигляді незгорілих газів та сажі. Близько $\frac{1}{5}$ тепла без всякої користі втрачають паровики та промислові печі від надмірно високої температури відхідних газів.

Близько $\frac{1}{10}$ палива непродукційно втрачається від несвочасної очистки паровиків від накипу.

Неправильна очистка паровиків від накипу.

Неправильна побудова паливень, невідповідність їх виду палива—викликає зайве спалювання, що досягає іноді до 30 %. Отбросне тепло ми використовуємо зле.—На більшості підприємств до 30 % тепла викидається у вигляді спрацьованої пари та вихлопних газів у повітря, або у вигляді гарячої води уливається до річки. Ще й досі є на підприємствах паровики, що використовують корисне паливо лише на 35—40 %. Промислові печі працюють надто неекономно, часто корисна витрата палива складає всього лише 10—25 %.

49

Від невикористання горючих покидьків виробництва: у гартальній промисловості Союзу, після покриття власних потреб, лишається за рік 600 тис. тонн невикористаної заводи тирси, що її утилізація зберегла-б 154 тис. тонн вугілля, вар-

тістю 1,5 міл. крб. Шкіряна промисловість не менш 150 тис. тонн кори від дубління шкур щороку викидає на смітник і тільки в незначній кількості використовує її, як паливо через її велику вологість.

Втрати енергії досягають у трансмісіях до 50 %, в електросіті та моторах до 25 %, у паровопроводах до 35 %. Все це вкупі взяте дає уяву про ту величезну втрату тепла, що її мала промисловість нашого Союзу в 1928-29 р. і яка за підрахунком НК РСІ досягала 50 %. Зважаючи на сучасний стан наших паровиків та промислових пічей і обслуговування їх, можна певно сказати, що, коли ми ґрунтовно не замінимо нашого неприпустимо недбалого ставлення до втрат палива, коли боротьба за економію палива не буде справою кожного робітника Союзу, ми і в поточному році не вийдемо із втрат порядку 35 %. Наша ж республіканська промисловість загубить на паливі понад 9 міл. крб. (К. Ч. на 1931 рік передбачають витрату палива в 2.600.000 тон. умовних одиниць).

Ми поставили перед собою тверде завдання: догнати й випередити техніку капіталістичних країн і маємо на цьому ґляху величезні успіхи. Проте, саме в справі використання палива і тепла—ми нині надзвичайно відстаємо від капіталістичного світу. Ось де кілька прикладів цього: витрата коксу на витоплення чавуну із руди становить у нас—1,12 %, в Америці—0,79,—0,93 %, витрата палива на виготовлення сталі—у нас—24—37 %; витрата палива на виготовлення сталі в Німеччині—21 %; витрата горючого на переплавлення чавуну в вагранках—у нас до 28 %, в Німеччині—от 8 до 10 %; витрата палива на опал—у нас 18—23 %, в Америці—9 %; на 1 кґр. віконного шкла витрачається—у нас—4,700—5.400 одиниць тепла, а за кордоном 4.100—4.300 одиниць тепла і т. інш.

Різниця залежить, звичайно, значною мірою і від досконалости устаткування. Паровичні наших підприємств ще багато мають устарілих за віком та типом паровиків; ми ще не досягли за малими винятками, тих високих тиснень пари, як це стоїть за кордоном; ми ще не досить сконцентрували і укрупнили паро-силові агрегати наших підприємств; ми тільки тепер приступаємо до економічно-корисного комбінованого використання пари—для енергії і тепла—будування тепло-цен-

тралей. Ще занадто мало наших паровиків працює на пилотівальному паливі. Проте, і при наявному нашому устаткуванні, виключно шляхом раціоналізації, наші заводи можуть дати колосальну економію палива та тепла. Про це свідчать такі окремі показні приклади з роботи наших заводів.

«Красний Треугольник» досяг подвійного випуску продукції при незмінній витраті палива.

Харківський Паротяго-Будівельний завод—перевів свої дизелі з моторової нафти на мазут, що дає за рік 25 тис. крб. економії.

Завод «Каучук» раціоналізацією паропроводів досяг економії у витраті пари на 35%.

Ось ще декілька прикладів економії від переведення раціоналізації в справі паливо-використання.

1) Дніпропетровська паперова ф-ка зберегла в 1928-29 році 2.000 крб. від зміни парового дуття на повітряне.

2) Ізоляція парочних казанів та паропроводів на Міропольській папірні дала тоді-ж 9.500 крб. економії.

3) Перевлаштування палива, паровичні Коростишевської паперні з дров на торф дало 9.000 крб. економії.

4) Перевід паровиків 5 шкірзавода працюючих на високоякісному паливі на штиб з відходами виробництва—віддубину дав 27.000 крб. економії.

5) Встановлення на 1 Канатному заводі водяного економайзеру та сажеуловителя має дати за біжучий 1931 рік—35.000 крб. економії.

Раціоналізацією паливовикористання з деякими витратами на переустаткування паливень, шляхом застосування в промисловості та побуті низькотатункового донпалива, намічається в поточному році звільнити з фонду палива, що розподіляє ВРНГ УСРР, 165 тис. тон комерційних сортів, що заощадить 1.320 тис. крб. Велику економію ми можемо мати від використання не тільки низькосортного палива (штибів тощо), а й місцевого палива.

При усій нашій відсталості від закордону на ділянці економного використання палива ми все ж подекуди маємо певні технічні досягнення. Так напр.:

1) Напші торф'яні та шахтні, дров'яні, паливні не гірші чим у наших закордонних сусідів.

2) Ми винайшли новий спосіб добування торфу шляхом фрезування, що здешевило на 25 % вартість його.

3) Ми навчилися спалювати цей фрезований торф в зв'язаному стані, що дає надзвичайно високій тепловий ефект.

4) Ми вже практично розв'язали завдання роботи дизелів на нафтових відходах—мазуті. Перевід на мазут дизелів Союзу загальною потужністю 800 т. кінських сил, що витрачають за рік півмільйона тонн моторної нафти, дасть країні нарізницї вартости цих матеріалів близько 6 міль. крб. економії, а звільнення півмільйона тонн нафти різко збільшить вироблення гасу з бензину, що так потрібно нашим автомобілям, тракторам та авіації.

Витрати зайвого палива в умовах сучасних труднощів на вугільному фронті є найбільшим злочином супроти народного господарства.

Шляхи заощадження палива крім вказаних, такі:

1. Найсуворіша економія всіх сортів палива,
2. Вилучення із вживання кокуса, спікливого і кокусового вугілля в тих випадках, коли витрачення їх немає під собою технічних обґрунтувань.

3. Заміна кокуса ливарним антрацитом і коксиком.

4. Заміна високоякісного донпалива низькосортними марками.

5. Заміна донпалива місцевим паливом—торфом, бурим вугіллям, дровами.

6. Максимальне вживання горючих відходів виробництва.

7. Максимальне використання опрацьованого тепла в виробництві.

8. Зменшення витрати води й електроенергії в побуті й промисловості.

9. Утворення громадського контролю за економією палива, так в промисловості, як і в побуті.

Цих заходів далеко ще не досить в справі повного й економного використання наших паливних можливостей. Ми повинні поставити перед нашими науково-дослідчими інститу-

тами, науково-технічними радами та іншими енергетичними органами низьку проблем, основні з яких є:

1) Перетворення нетранспортабельних покидьків виробництва—тирса, віддубина, лузга і т. інш. та мінерального дрібного палива, антрацитового штибу та бурого вугілля в транспортабельні, шляхом брикетування їх.

2) Використання лупаків (Подільських).

3) Використання низькосортного палива в газифікованому вигляді з метою транспортування на великі віддалення.

4) Використання природніх (Мелітопільських) газів.

5) Перевід тракторів з бензину та тасу на генераторний газ з місцевого палива (солома, кров'яні відходи) і т. інш.